

BILANCI I PAGESAVE

Viti 2000

Zhvillimet e bilancit të pagesave për vitin 2000 evidentojnë një rritje të madhe të transaksioneve korente, e cila është shkaktuar kryesisht nga rritja e vlerës së transaksioneve të tregtisë së shërbimeve. Në nivelin e vitit, totali i transaksioneve korente në vitin 2000 vlerësohet rreth 3 miliardë dollarë ose afërsisht 24 për qind më lartë se në vitin 1999. Përveç shërbimeve, në këtë rritje kanë kontribuar dhe transfertat korente të tregtisë së jashtme në mallra.

Hyrje të larta në kapitale mundësojnë mbulimin e plotë të deficitit korent dhe rritjen e rezervave valutore të autoritetit monetar.

A. TREGTIA E JASHTME

Zhvillimet në tregtinë e jashtme në mallra për vitin 2000 mund të konsiderohen negative. Totali i transaksioneve tregtare në mallra u rrit mbi 9 për qind tërësisht si rrjedhojë e rritjes së importit të mallrave. Ky për herë të parë kaloi shifrën prej 1 miliardë dollarë amerikanë duke u rritur rreth 14.1 përqind kundrejt një viti më parë. Në dallim nga importet eksporti ka rënë afërsisht 7 përqind kundrejt vitit të kaluar. Rrjedhimisht deficioni i tregtisë së jashtme në mallra është rritur 22.8 përqind për t'u vlerësuar në një shifër prej 814 milionë dollarë amerikanë.

Importet e mallrave të cilat këtë vit regjistruan një shifër rekord prej 1.07 miliardë dollarë amerikanë kanë shfaqur tendencë rritjeje që nga fillimi i vitit, por janë rritur veçanërisht shumë në tremujorin fundit kryesisht nën ndikimin e krizës energjitike e cila përfshiu vendin që nga fillimi i vjeshtës së vitit 2000. Kjo krizë u reflektua në importet të larta në grupin "produkte minerale" ku përfshihen edhe importet e energjisë elektrike e ato të lendeve djegëse dhe në grupin "makineri e pajisje mekanike e elektrike". Importet në këto grupmallra janë rritur respektivisht 37 dhe 74 përqind kundrejt një viti më parë. Importet e grupmallrave ushqimore vlerësohen 5.6 përqind më të ulta se një vit më parë. Megjithatë, duke mbajtur parasysh se importet e larta të vitit 1999 përfaqësojnë rritjen e konsumit për efekt të krizës kosovare e cila e rriti popullsinë me 15 përqind dhe rrjedhimisht dhe kërkesën e brendshme kryesisht në tremujorin e dytë, nuk është e vështirë të arrihet në përfundimin se importi i grupmallrave ushqimore për konsumin e brendshëm nuk ka rënë nën nivelin e vitit 1999. Në grupet e tjera të importeve

janë rritur importet ne “mjete transporti” me 13.5 përqind dhe importet ne “metale bazë dhe artikujt e tyre” me 10.5 përqind gjithashtu janë ritur edhe importet e industrise kimike dhe plastikat respektivisht me 17.5 dhe 20.1 përqind. Ndër grupmallrat e importit qe kane rënë kundrejt vitit 1999 vlejne te përmenden importet e grupit “tekstile dhe artikuj tekstile” rreth 3 përqind dhe importet ne grupin “veshjet e kembes dhe te kokes” ranë rreth 21 përqind. Te dy këto grupe të cilët përfaqësojnë kryesisht importe te materialeve për përpunim aktiv. Grupet e tjere qe kane rënë nuk kane luajtur ndonjë rol përcaktues ne ecurinë e importit, rrjedhimisht nuk vlejne te evidentohen.

Ndryshe nga parashikimet optimiste ne fillim te vitit, eksporti jo vetëm qe nuk mundi te realizonte nivelin e parashikuar, por nuk ariti dot as nivelin e një viti me parë duke regjistruar një rënie prej 7 për qind. Kjo rënie është shkaktuar tërësisht prej rënies se rieksporteve nga përpunimi aktiv, te cilat përqëndrohen kryesisht ne grupmallrat e tekstileve dhe kepuceve. Eksportet nga prodhimi i brendshëm kane ruajtur nivelin e vitit te kaluar. Ne këtë grup eshte vërejtur një rënie ne grupmallrat e eksporteve tradicionale. Kështu, është regjistruar një rënie e ndjeshme prej 44 përqind ne eksportet e grupit “produkte minerale”, e pasuar nga një rënie rreth 4 përqind ne eksportet e grupit “ushqim, pije, duhan”. Gjithashtu kane rënë edhe eksportet e grupit makineri e paisje 36 përqind kundrejt vitit 1999.

Ne grupin e eksporteve qe janë rritur kundrejt vitit 1999, rritjen me te madhe e ka regjistruar eksportet ne “metale bazë e artikujt e tyre” dhe eksportet ne tekstile respektivisht me 47.7 dhe 31 përqind kundrejt një viti me parë. Statistikat e eksportit te grupmallrave tekstile, evidentojne një rritje te këtyre eksporteve ndërkohë qe riekспортet nga përpunimi aktiv kane rënë duke deshmuar rritjen e eksporteve nga prodhimi i brendshëm ne këtë kategori.

B. SHËRBIMET DHE TË ARDHURAT.

Statistikat e bilancit te pagesave për vitin 2000, tregojnë se tregtia e jashtme ne sherbime (kryesisht shërbimet e turizmit) evidentohet si aktivitet një me rendesi vitale për ekonomine shqiptare. Sipas vlerësimeve te Bankës se Shqipërisë ky aktivitet ka gjeneruar te ardhura mbi 1.5 herë me te larta se te ardhurat nga eksporti i mallrave, ndërkohë qe shqipëtarët kane shpenzuar ne udhetimet e tyre jashte shtetit rreth 272 milionë dollarë amerikanë ose mbi 51 përqind te totalit te

dergesave nga emigrantet për vitin 2000. Rrjedhimisht në fund të vitit bilanci pozitiv i këtyre shërbimeve vlerësohet në 117 milionë dollarë amerikanë. Me një aktivitet të tillë, turizmi ka dominuar të gjithë zhvillimet në tregtinë e shërbimeve e cila u mbyll me një suficit të lehtë prej 22.3 milionë dollarë. Mund të thuhet se gjatë vitit 2000 ka pasur një rritje të madhe në numrin e udhetarëve që kanë vizituar Shqipërinë dhe atyre që kanë udhëtuar jashtë respektivisht me rreth 52 dhe 58 përqind (sipas statistikave të Ministrisë së Rendit Publik) dhe ky mund të konsiderohet si një tregues i mjaftueshëm që dëshmon për rritjen e aktivitetit në këto shërbime.

Ashtu siç pritej, rritja e vëllimit të importit ka shkatuar rritjen e importit të shërbimeve të transportit të mallrave dhe shërbimeve të sigurimit. Këto kategori shërbimesh kanë dominuar mbi transaksionet e tjera të shërbimeve në kategoritë respektive të shërbimeve të transportit (deficiti vlerësohet 2.5 përqind më i lartë se një vit më parë) dhe atyre të sigurimit (deficiti i këtyre shërbimeve vlerësohet rreth 13 përqind më i lartë se ai i vitit 1999).

Kategoria shërbimet e tjera ka rregjistruar një suficit prej 15.2 milionë dollarë ose 2.2 herë më të lartë se në 1999. Kjo rritje është mundur kryesisht prej tkurjes së shpenzimeve në shërbimet e komunikacionit dhe rritjes së të ardhurave nga shërbimet qeveritare. Megjithatë, roli i tyre në zhvillimet e tregtisë së shërbimeve mbetet modest dhe pa ndonjë ndikim të dukshëm.

Bilanci pozitiv i transaksioneve të “të ardhurave” në fund të vitit vlerësohet rreth 107 milionë dollarë amerikanë ose 42 përqind më i lartë se një vit më parë. E gjithë kjo rritje i dedikohet të ardhurave më të larta nga puna e puntoreve sezonale e atyre kufitare dhe interesave të akumuluar nga investimi i rezervave valutore të sistemit bankar në institucionet financiare jorezidente.

C. TRANSFERTAT

Dergesat e emigranteve për vitin 2000 vlerësohen rreth 46 përqind më të larta se në vitin 1999. Rritja e menjëhershme e këtyre transfertave, vjen kryesisht si

pasoje e nivelit të ulët të këtyre transfertave në vitin 1999¹. Kjo rritje e fluksit të transfertave hyrese, ka qënë mëse e mjaftueshme për të mbuluar rënien në zerat e transferave shtetërore të cilat këtë vit vlerësohen vetëm 58 përqind e atyre të një viti më parë. Natyrisht që edhe kjo rënie, reflekton kryesisht ndikimin e krizës kosovare të vitit 1999. Ndryshe nga viti i kaluar, kur transfertat shtetërore dominoheshin nga ndihmat në mallra, në strukturën e transfertave shtetërore në 2000, kanë mbizotëruar transfertat në mjete valutore, të cilat përfaqësojnë rreth 59 përqind të totalit të këtyre transfertave. Në fund të vitit bilanci pozitiv i transfertave korrente u vlerësua 533 milionë dollarë ose rreth 51 përqind më i lartë se në vitin 1999. Në shtesë të rritjes së dergesave nga emigrantet dhe transfertave hyrëse shtetërore, rritja e suficitit në këtë kategori, i detyrohet edhe rënies së transfertave të tjera dalese. Rritja e transfertave korrente është shoqëruar gjithashtu nga rritje e transfertave kapitale.

D. LLOGARIA KAPITALE DHE FINANCIARE

Financimi i deficitit korrent është mundësuar nga flukset hyrëse të kapitaleve të cilat kanë cuar në rritjen e detyrimeve dhe në rënien e depozitave në mjete valutore të bankave të nivelit të dytë në institucionet financiare jorezidente. Në fund të vitit, llogaria financiare ka regjistruar një bilanc pozitiv prej 240.7 milionë dollarë amerikanë. Ky import kapitalësh është realizuar kryesisht prej thithjes së investimeve të huaja direkte dhe disbursimit të kredive nga jashtë, duke cuar në rritjen e detyrimeve financiare, që vlerësohet 45.5 përqind më e lartë se një vit më parë.

Investimet e huaja direkte që për këtë vit vlerësohen në 143 milionë dollarë amerikanë, për herë të parë që nga viti 1992 (vit kur këto u lejuan për herë të parë) janë shëndruar në një fenomen dominues në rritjen e detyrimeve financiare dhe zhvillimet e transaksioneve kapitale e financiare. Deri në vitin 1999, flukset hyrëse më të larta janë regjistruar në vitin 1996, rreth 90 milionë dollarë, në vitet

¹ Gjatë vitit 1999 prurjet e larta në mjete valutore të injektuara në ekonomi nga popullsia kosovare gjatë qëndrimit në Shqipëri, reduktuan nevojat për dergesa nga emigrantet duke luajtur njëkohësisht një rol zëvendësues për këto transfertat dhe njëkohësisht u shoqëruan nga transfertat të larta për qeverinë shqiptare. Efektet e krizës kosovare u shtrinë vetëm gjatë vitit 1999, rrjedhimisht statistikat për vitin 2000 pavarësisht nga ndryshimet relativisht të mëdha kundrejt vitit 1999, nuk reflektojnë ndonjë fenomen të vecantë, ato luhaten rreth niveleve mesatare të periudhës para krizës. Kështu megjithëse vlerësohen me një shifer rekord prej 531 milionë dollarë amerikanë, dergesat nga emigrantet për vitin 2000 janë të krahasueshme me dergesat nga emigrantet të regjistruara në vitin 1998, ndërsa niveli i transfertave shtetërore hyrëse vlerësohet rreth niveli të mesatar të transfertave shtetërore për periudhën 1994 – 1998.

qe pasuan nen efektin e situatave te trazuara ne vend dhe ne rajon, flukset e investimeve te huaja direkte rane rreth shifrave 45 milionë dollarë. Rritja e këtyre flukseve kapitale ne vitin 2000 rreth 3.3 herë ose 100 milionë dollarë kundrejt vitit 1999 reflekton kryesisht efektin e privatizimit te ndërmarjeve te mëdha shtetërore. Kapitaleve te investuara ne formen e investimeve direkte i janë shtuar dhe disbursimet e kredive nga jashte. Këto disbursime te cilat vleresohen rreth 100 milionë dollarë amerikanë (ose 20 përqind me te ulta se një vit me parë) kane shkuar pothuajse tërësisht ne favor te sektorit “qeveria e përgjithshme” dhe përfaqësojnë rritjen e detyrimeve këtij sektori. Financuesi kryesor i qeverisë ashtu sikurse edhe me parë mbetet Banka Botërore.

Pretendimet ne fund te vitit janë rritur vetëm me 31.1 milionë dollarë amerikanë. Kjo rritje e ulët qe cila vlerësohet vetëm sa 24 përqind e rritjes totale te mjeteve ne 1999, përfaqëson kryesisht rritjen e zotërimeve ne mjete valutore te publikut. Ne te kundërt depozitat e sistemit bankar, pas rritjes vitin e kaluar për rreth 89 milionë dollarë, kane rënë këtë vit me 19 milion dollarë.

Flukset hyrëse ne mjete valutore ne formen e kapitaleve financiare (kryesisht disbursimet e kredive te huaja dhe përdorimi i kredive dhe huave nga FMN) dhe transfertave korrente ne cash u reflektuan ne rritjen e rezervave valutore te autoritetit monetar me 141.5 milionë dollarë (rreth 18 milionë dollarë me shumë se ne 1999) për vitin 2000. Kjo rritje është regjistruar kryesisht ne mjetet valutore. Niveli rezevrave valutore ne fund te vitit ishte i mjaftueshëm për te përballuar 6.8 muaj importe (import mallrash) kundrejt 6.1 ne fund te vitit 1999.